

DE FORENTE NASJONER: PRINSIPPERKLÆRING OM RETTIGHETER FOR OFRE FOR KRIMINALITET OG MAKTMISBRUK

Prinsippklæringen om rettigheter for ofre for kriminalitet og maktmisbruk utsprang av drøftingene på den Syvende FN-kongress om forebygging av kriminalitet og behandling av lovovertrедere, holdt i Milano, Italia, fra 26 august til 6 september 1985. Generalforsamlingen vedtok senere samme år, den 29 november, den tekst som Kongressen hadde anbefalt, da den vedtok resolusjon 40/30, gjengitt nedenfor.

Prinsippklæringen anbefaler tiltak på det internasjonale og regionale plan for bedre adgang til rettsvesenet og rettferdig behandling, gjenoppretting, erstatning og sosial støtte for ofre for kriminalitet, og den skisserer de viktigste skritt som må tas for å forebygge viktigmisering som følge av kriminalitet, og den skisserer de viktigste skritt som må tas for å forebygge viktigmisering knyttet til maktmisbruk og for å fremskaffe måter å avhjelpe situasjonen på for ofrene for slik behandling.

Generalforsamlingens resolusjon 40/34.

Generalforsamlingen som minner om at den Sjette FN-Kongress om forebyggelse av kriminalitet og behandling av lovovertrедere anbefalte at FN skulle fortsette sitt nåværende arbeid med utvikling av retningslinjer og standarder vedrørende misbruk av økonomisk og politisk makt,

som vet at millioner av mennesker verden over lider skade som følge av kriminalitet og maktmisbruk og at disse ofrenes rettigheter ikke er blitt tilstrekkelig erkjent,

som erkjenner at ofrene for kriminalitet og ofrene for maktmisbruk, og også ofte deres familier, vitner og andre som hjelper dem, urettferdig blir utsatt for tap eller skade på eiendom eller helse og at de i tillegg kan bli utsatt for gjenvordigheter når de bistår ved straffeforfølgningen mot gjerningsmennene,

1. bekrefter nødvendigheten av at det treffes nasjonale og internasjonale tiltak for å sikre allmenngyldig og effektiv anerkjennelse av og respekt for rettighetene til ofre for kriminalitet og maktmisbruk
2. understreker behovet for å oppmuntre alle land i deres arbeid for å nå dette målet, uten at mistenkte eller lovovertrедeres rettigheter derved settes i fare
3. vedtar Prinsippklæringen om rettigheter for ofre for kriminalitet og maktmisbruk, vedlagt denne resolusjonen, som er utformet for å bistå statene og det internasjonale samfunn i deres anstrengelser for å sikre rettigheter for og bistand til ofre for kriminalitet og ofre for maktmisbruk
4. oppfordrer Medlemslandene til å ta de nødvendige skritt for at bestemmelsene som Prinsippklæringen inneholder kan tre i

kraft og, for å begrense viktimisering som nevnt nedenfor, gjøre sitt beste for:

a. Å iverksette sosiale, helsemessige, herunder psykisk helse, utdannelsesmessige, økonomiske og spesifikt kriminalitetsforebyggende tiltak for å begrense viktimisering og fremme bistand til nødstedte ofre

b. Å støtte samfunnsmessige tiltak og offentlig deltagelse i forebygging av kriminalitet

c. Med jevne mellomrom å gjennomgå sin bestående lovgivning og praksis for å sikre at den er åpen for endrede forhold, og å vedta og iverksette lovgivning som forbyr handlinger som bryter med internasjonalt anerkjente normer når det gjelder menneskerettigheter, de store organisasjoners handlemåte og annet maktmisbruk

d. Å opprette og styrke metodene for avsløring, straffeforfølgning og straffedømming av dem som har gjort seg skyldige i forbrytelser

e. Å fremme at relevant informasjon fremskaffes slik at handlemåten til det offentlige og de store organisasjonene kan bli gjenstand for granskning av allmennheten, og andre måter som kan skape økt imøtekommenhet overfor det som vedrører allmennheten

f. Å fremme at regler for korrekt opptreden, og etiske normer, spesielt internasjonale standarder, overholdes av offentlige tjenestemenn, herunder tjenestemenn innen politi- og rettsvesen, fengselsvesen, helse- og sosialtjenester og militært personell, samt ansatte i næringslivet

g. Å forby handlinger og fremgangsmåter som kan lede til misbruk, slik som hemmelige steder for fengslig forvaring og fengsling uten at den fengslede kan få kontakt med omverdenen

h. Å samarbeide med andre stater, ved gjensidig juridisk og administrativ bistand, i slike saker som avsløring og ettersøking av lovovertrедere, og utlevering, samt inndragning av lovovertrедernes eiendeler til bruk for erstatning til ofrene

5. Anbefaler at det på internasjonalt og regionalt nivå treffes alle egnede tiltak for:

a. Å fremme opplæringsvirksomhet som tar sikte på å bedre etterlevelsen av FNs standarder og normer og begrense mulig misbruk

b. Å støtte samarbeidende aksjonsforskning når det gjelder måter å redusere viktimisering på og hjelpe ofre, og å fremme utveksling av informasjon om de mest effektive måtene å gjøre dette på.

c. Å yte stater som ber om det direkte bistand som kan hjelpe dem til å redusere omfanget av viktimisering og lette ofrenes situasjon

d. Å utvikle måter og midler som kan sette ofrene i stand til å vinne rett der nasjonale kanaler kan være utilstrekkelige

6. Anmoder Generalsekretæren om å oppfordre Medlemsstatene til å rapportere regelmessig til Generalforsamlingen om iverksettelsen av Prinsippklæringen, og om tiltak truffet av dem i denne forbindelse

7. Også anmoder Generalsekretæren om å benytte seg av de muligheter som alle relevante organer og organisasjoner innen FNs system har til å hjelpe Medlemsstatene til, når det måtte være nødvendig, å finne bedre måter og midler til beskyttelse av ofre, både på nasjonalt nivå og gjennom internasjonalt samarbeid

8. Videre anmoder Generalsekretæren om å fremme Prinsippklæringens mål, særlig ved å påse at den spres i videst mulig omfang

9. Henstiller inntrengende til de spesialiserte organer og andre enheter og instanser innen FNs system, andre relevante mellomstatlige og ikke-statlige organisasjoner, og allmennheten, om å samarbeide om gjennomføringen av Prinsippklæringens bestemmelser.

Vedlegg: Prinsippklæring om rettigheter for ofre for kriminalitet og maktmisbruk.

A. Ofre for kriminalitet.

1. "Ofre" betyr personer som, enkeltvis eller sammen, har lidt skade, herunder fysisk eller psykisk skade, følelsesmessige lidelser, økonomisk tap eller betydelig svekkelse av sine grunnleggende rettigheter ved handlinger eller unnlatelser som representerer brudd på straffelover som gjelder innen Medlemslandene, herunder lover som forbyr kriminelt maktmisbruk.

2. En person kan anses som offer i henhold til denne Prinsippklæring uansett om gjerningsmannen er identifisert, pågrepet, tiltalt eller dømt og uten hensyn til familieforbindelse mellom gjerningsmann og offer. Betegnelsen "offer" innbefatter også, der det passer, det direkte offerets nærmeste familiemedlemmer eller personer forsørget av ham eller henne og personer som har lidt skade ved å gripe inn for å hjelpe nødstedte ofre eller for å hindre viktimisering.

3. Nærværende bestemmelser skal gjelde for enhver, uten begrensninger av noen art, slik som rase, farge, kjønn, alder, språk, religion, nasjonalitet, meninger av politisk eller annen art, kulturell anskuelse eller praksis, eiendom, fødsel eller familiestatus, etnisk eller sosial opprinnelse, eller funksjonshemming.

Adgang til rettsapparatet og rettferdig behandling.

4. Ofre bør behandles med medmenneskelighet og respekt for deres verdighet. De er berettiget til adgang til rettsapparatet og til rask oppreisning, slik det er bestemt i den nasjonale lovgivning, for den skade de har lidt.

5. Rettslige og administrative mekanismer bør opprettes og styrkes der det er nødvendig for å gjøre det mulig for ofre å oppnå oppreisning gjennom formelle eller uformelle saksbehandlingsregler som er raske, rettferdige, medfører små utgifter og er tilgjengelige. Ofre bør informeres om sine rettigheter når det gjelder å søke oppreisning ved hjelp av slike mekanismer.

6. Ivaretagelsen av ofrenes behov under rettslig og administrativ saksgang bør lettes ved:

a. at informasjon gis til ofrene om deres rolle og omfanget, tidsrammen og fremdriften i saksbehandlingen og om deres saks utvikling, særlig når det dreier seg om alvorlige forbrytelser og der de har bedt om slik informasjon,

b. at ofrenes synspunkter og anliggender blir tillatt fremlagt og tatt hensyn til på passende stadier i saksgangen der deres personlige interesser er berørt, uten at det berører tiltaltes rettigheter, og i overensstemmelse med vedkommende nasjonale strafferettspleie,

c. at forsvarlig bistand ytes ofrene gjennom hele den rettslige saksgang,

d. at det tas skritt til å minimalisere besværet for ofrene, til å beskytte deres privatliv der det er nødvendig og til å sikre at de, og deres familie og de som er vitner på deres vegne, ikke utsettes for trusler eller hevnaaksjoner,

e. at unødvendige forsinkelser unngås i utviklingen av saker og gjennomføringen av påbud eller kjennelser til gunst for ofre.

7. Uformelle mekanismer for løsning av tvister, inkludert megling, voldgift og sedvanemessig rettsutøvelse eller praksis innen etniske grupper, bør benyttes der det passer for å gjøre det lettere å oppnå forlik og oppreisning for ofrene.

Gjenoppretting.

8. Lovovertredere eller tredjemenn som er ansvarlige for deres opptreden, bør der det passer, sørge for rettferdig gjenoppretting til ofrene, deres familier eller forsørgede. Gjenopprettingen bør inkludere tilbakelevering av eiendeler eller betaling for skaden eller tapet som er lidt, refundering av utgifter som er pådradd som følge av viktimiseringen, tjenesteyting og tilbakeføring av rettigheter.

9. Statene bør gjennomgå sin praksis og sine regler og lover for å vurdere om pålegg om gjenoppretting kan være en aktuell valgmulighet i forbindelse med straffeutmålingen i straffesaker, i tillegg til andre straffereaksjoner.

10. Dersom det er gjort vesentlig skade på miljøet, bør gjenoppretting, der det pålegges, så langt som mulig inkludere rehabilitering av miljøet, gjenoppbygging av infrastrukturen, gjenanskaffelse av fellesanlegg og -innretninger og dekning av utgiftene til flytting i ethvert tilfelle der slik skade resulterer i at et lokalsamfunn må relokaliseres.

11. Når offentlige tjenestemenn eller andre representanter som opptrer i offisiell eller halvoffisiell egenskap har forbrudt seg mot nasjonal straffelov, bør gjenoppretting for ofrene skjæ fra den stat hvis tjenestemenn eller representanter var ansvarlige for den påførte skade. I tilfeller der det styre under hvis myndighetsutøvelse den viktigmiserende handling eller unnlattelse fant sted ikke lenger eksisterer, bør staten eller styret som er rettsetterfølger sørge for gjenoppretting til ofrene.

Erstatning.

12. Når erstatning ikke fullt ut kan skaffes fra lovovetrederen eller andre kilder, bør staten anstrenge seg for å skaffe økonomisk erstatning til:

a. Ofre som er påført vesentlig legemlig skade eller svekkelse av fysisk eller psykisk helse som følge av alvorlige forbrytelser,

b. Familien, særlig de som er forsørget av personer som er døde eller blitt fysisk eller psykisk arbeidsudyktige som følge av slik viktigmisering.

13. Det bør oppfordres til opprettelse, styrking og utvidelse av statlige fond for erstatning til ofre. Der det passer kan også andre fond bli opprettet for dette formål, inkludert de tilfellene der den stat som offeret er borger av ikke er i stand til å yte offeret erstatning for skaden.

Bistand.

14. Ofrene bør motta nødvendig materiell, medisinsk, psykologisk og sosial bistand ved hjelp av midler som kommer fra statlige eller frivillige kilder eller fra lokalsamfunnet eller etniske grupper.

15. Ofrene bør underrettes om tilgjengelige helse- og sosialtjenester og annen relevant bistand og greit bli gitt adgang til dem.

16. De som arbeider i politiet, rettsvesenet, helse- og sosialvesenet og andre berørte organer bør gis opplæring for å bevisstgjøre dem når det gjelder ofrenes behov, og bli utstyrt med retningslinjer for å sikre korrekt og rask hjelp.

17. Når det ytes tjenester og bistand til ofrene, bør oppmerksomheten være rettet mot dem som har spesielle behov på

grunn av arten av den påførte skade eller på grunn av slike faktorer som nevnt i punkt 3 ovenfor.

B. Ofre for maktmisbruk.

18. "Ofre" betyr personer som, enkeltvis eller sammen, har lidt skade, herunder fysisk eller psykisk skade, følelsesmessige lidelser, økonomisk tap eller betydelig svekkelse av sine grunnleggende rettigheter, ved handlinger eller unnlatelser som ikke ennå representerer brudd på nasjonale straffelover, men på internasjonalt anerkjente normer vedrørende menneskerettigheter.

19. Statene bør overveie å inkorporere i sin nasjonale rett normer som forbyr maktmisbruk og stille rettslige prøvningsmuligheter til rådighet for ofre for slikt misbruk. Slike midler bør spesielt inkludere gjenoppretting og/eller erstatning samt nødvendig materiell, medisinsk, psykologisk og sosial bistand og støtte.

20. Statene bør overveie å forhandle frem multilaterale internasjonale traktater vedrørende ofre som definert i punkt 18.

21. Statene bør regelmessig gjennomgå eksisterende lovgivning og praksis for å sikre at den er åpen for endrede forhold, vedta og håndheve, om nødvendig, lovgivning som forbyr handlinger som representerer alvorlig misbruk av politisk eller økonomisk makt, samt støtte tiltak og mekanismer for forebyggelse av slike handlinger, og de bør utvikle og gjøre lett tilgjengelig passende rettigheter og rettsmidler for ofre for slike handlinger.